

יחסי חמות-חתן

יחסי חמות- חתן הינם יחסים משפחתיים שקיבלו ביטוי בעיקר בפולקלור העממי ובהומור. הספרות הפסיכולוגית והפרקטיקה של טיפול זוגי ומשפחתי, כמעט שאינן מתייחסות לסוגיה זו. ניסיוני בתחום הטיפול והייעוץ הזוגי, לימד אותי כי בעיות זוגיות רבות מתרחשות על רקע יחסיה הקרובים מדי של האישה עם אמה, על חשבון יחסיה עם בעלה. מכאן, נובעים לא פעם חיכוכים ויחסים עכורים בין הבעל וחמותו.

כאשר יחסי החמות והחתן עולים על שרטון, מתבטא הדבר בעיקר במאבק סמוי או גלוי על קבלת החלטות, שליטה, טיפול וחינוך הילדים, וניסיון להראות "מי שולט" בבית של הזוג הצעיר. סימון דה בובאר טענה (De Beauvoir, 1964) שהפחד הסמוי של הגברים מנשים בכלל ומאמהות בפרט, בא לביטוי במיתוס החותנת. באמצעות מיתוס זה, לועג הגבר לאימהות כולה דרך הלעג על אמה של אשתו, שאינה מוגנת על ידי שום טאבו. לצד אמה, הרעייה אינה נראית כפרט מובחן, אלא כשלב התפתחותי במין מסוים. לדעת דה-בובאר, חרדת הגבר מפני החותנת נובעת מהבחנתו בכמישתה והזדקנותה, המבשרות עבורו את העתיד להתחולל אצל רעייתו. כך מסבירה התיאוריה שלה את פחדו הגבר מפני האישה.

הדואליות של התפקיד האימהי באה לידי ביטוי עיקרי במיתוסים הסותרים שנקשרו אליו: מחד, תפקיד האם נתפס כתפקידה החזק ביותר של האם במשפחה; מאידך, על ידי הצגת חשיבות התפקיד בחיי הילד, נוצרת גם תופעת "האשמת האם" (- "mother-blaming"). "האשמת האם", ובדיעבד גם החמות, מתרחשת בדרגות שונות, החל מהאשמה פסיכולוגית בגרימה לחוסר בטחון או סכיזופרניה של ילדיה, בהיותה אם קרה, דוחה ונוירוטית, ועד הביטוי הפולקלוריסטי של ה"אם היהודייה" והחותנת או החמות. כך קורה שהספרות המקצועית נוטה להאשים נשים כאמהות, ככלות וכחמיות גם אם תפקידים אלו נחשבים מרכזיים במשפחה. לעומת זאת, גברים, כאבות, שומרים על סטאוס המיתולוגי שלהם בספרות, כנערצים על ידי בניהם ובנותיהם.

למרות שפרויד לא פיתח לעומק את סוגיית הבעייתיות בין החמות לכלתה, הוא התייחס לסוגיה אותה לא ראו אף הפסיכולוגים של שנות האלפיים - סוגיית החותנת וחתנה (Spielrein, 2001). בחברות פרימיטיביות מתקיימים, לטענתו, דפוסי התנגדות (Resistance) והימנעות מקשר עם החותנת, המעידים על פחדיו של הגבר מפני הזדקנותה העתידית של רעייתו.

הסיבות העיקריות לבעייתיות בין החתן ולחמות:

* הרעייה לא נפרדה עדיין רגשית מהוריה (בעיקר מאמה), ולא העבירה את נאמנותה לתא המשפחתי החדש. כל זוג נשוי שייך בו-זמנית לשלוש משפחות שונות. בני הזוג קשורים למשפחה החדשה

שהקימו, וכל אחד מהם קשור למשפחת המוצא שלו. כאשר אחד מבני הזוג קשור יותר להוריו מאשר לבן זוגו, יתעוררו בעיות עם המחוננים, ובעיקר עם החמות.

* החמות סבורה שחתנה אינה מתנהג כראוי עם בתה, ויוצאת להגנתה באופן גלוי, ומתעמתת עם חתנה בשם בתה..

* קונפליקט הנוצר על רקע קירבת יתר של האישה להוריה, והבעל (החש קיפוח של הוריו לעומתם), מנסה ליצור איזון ביחסים על ידי הרחקת רעייתו מאמה. באופן כללי, חשיבות יחסי אם-בת בחייהן הבוגרים עלולה להוות איום על היחסים הזוגיים, בעיקר נוכח הקשר הרופף יותר בין בן-אם.

לסיכום, בעייתיות ביחסים בין חמות וחתן הינה פעמים רבות אינדיקציה לקשר הדוק מדי של הרעייה לאמה, וחוסר בגבולות ברורים בין האם והתא המשפחתי החדש של בתה. מכאן, ניתן לראות כי יחסי חמות- חתן בעייתיים הינם גם התוצאה של יחסים זוגיים לא תקינים בין הבעל ואשתו, וגם הגורם להם. לבת/לרעייה ישנו תפקיד חשוב ביישוב הקונפליקט ביחסי אמה ובעלה: עליה להבהיר לאמה את הגבולות הראויים למערכות המשפחתיות החדשות, ואת מקומו הברור והמועדף של בעלה בתא המשפחתי שלהם.